

GRANOLLERS.—Carrer del Doctor Robert.

La plaça de la Corona i el carrer d'Anselm Clavé, al voltant de 1910.

créixer i hi havia 26 teixidors, 21 sabaters, 32 sastres i 73 espardanyers i corders. El 1860 apareixeren 30 comerciants i el 1880, en què la ciutat comptava amb 6.000 habitants, hi havia un total de 129 persones dedicades al comerç o botiguers sense cap classificació especial.

Al llarg dels propers anys —especialment fins arribar al segle XX— la vida social i comercial de Granollers va transcórrer, segons que recordà l'historiador i escriptor **Jordi Baulies a Vallès** el 1949, al voltant de l'eix del Camí Ral que passava pel casc antic i l'eixample dels carrers de Corró i Barcelona. L'agricultura, l'artesania i el comerç, formaven el triangle d'activitats que s'efectuaven sempre «a través del petit però important mercat del dijous». Granollers tenia el 1715 unes 330 cases habitades i el 1850 es va comptabilitzar un cens de 3.832 habitants.

■ **1848: ES VA FER LA CARRETERA N-152; 1875: ENTRÀ EN FUNCIONAMENT LA LÍNIA DE TREN BARCELONA-GRANOLLERS.** Dos importants projectes de comunicació van tenir per aquest temps una importància cabdal pel que fa al desenvolupament comercial i industrial de la ciutat i la comarca en general. El primer: el 1848 entrà en funcionament finalment el tram de la carretera que anava de Barcelona a Vic (la N-152) i que passava pel centre de Granollers, les Franqueses, la Garriga... El segon: el 1854 s'inaugurà la línia de tren Barcelona-Grano-

llers, i el 1875 es complementà el projecte amb el ferrocarril de Sant Joan de les Abadesses.

Aquesta doble circumstància prodigà, segons que recordà l'historiador **Josep Homs** al llibre *Granollers. Retalls d'Història Urbana*, un fenomen que avui és plena actualitat. A finals del segle XIX —amb la implantació de la nova maquinària industrial que donaria lloc a l'aparició d'importantes fàbriques tèxtils com Roca Umbert (1875); Filats i Teixits Comas (1880); Can Jaume, Salvador Corderas i Sagalés, (1900); etc.— es van produir els primers moviments migratoris cap a Granollers de gent procedent de la comarca. Anys després, al voltant dels anys 30, aquest corrent migratori va créixer considerablement amb gent procedent d'Almeria i Múrcia que va treballar en la construcció del nou traçat de la línia de tren M.Z.A. (Madrid, Zaragoza, Alicante).

■ **1913: ARRIBADA DE L'ELECTRICITAT I PRIMERS BOTIGUES AMB LLUM.** Els locals comercials, com tot Granollers, es van beneficiar el 1913 dels avantatges de l'arribada de l'electricitat de la mà de l'empresa local Estabanell y Pahisa S.A., fundada el 1883, la qual es va mantenir en competència durant uns anys amb el gas, però que des de 1920 passà a dominar totalment. Aquest fet va ser recordat pel seu propietari **Francesc Estabanell** en data 11-10-1991 en aquesta revista (L'Entrevista) en parlar d'aquest tema i destacar que, segons cons-

ta al registre d'abonats de l'empresa, els primers clients van correspondre a unes quantes botigues i establiments comercials i industrials de la ciutat: **casa Gorina, Fonda Europa, can Baldufes, Impremta Jaume Joseph, Forn de l'Espinasa, Confecions Montaña, can Taulats...**

■ **1922: EL REI ALFONS XIII CONCEDÍ A GRANOLLERS EL TÍTOL DE CIUTAT.** Curiosament, el comerç i la seva importància foren tinguts en compte com a elements destacats a l'hora de concedir el rei Alfonso XIII el títol de ciutat a Granollers: «*Queriendo dar prueba de Mi Real aprecio a la villa de Granollers (Barcelona) por el reciente desarrollo de su agricultura, industria y comercio y su constante adhesión a la Monarquía, vengo a conceder el título de ciudad. Dado en Palacio a siete de Mayo de 1922. Alfonso. El Ministro de la Gobernación, Rafael Coello y Oliván*». Uns quants anys abans, el 1895, la vila de Granollers havia estat reconeguda, segons acord publicat a La Gaceta de Madrid, amb el tractament d'Excel·lència.

A nivell poblacional, destaquem dos aspectes importants: en 1922 la recent batejada amb el títol de Ciutat de Granollers s'annexionà la barriada del Lledoner, segregada de les Franqueses, i el 1927 el municipi de Palou. La ciutat, que continuava la seva línia de creixement constant, passà a tenir 12.699 habitants el 1930; 14.165 el 1936 i 15.252 el 1945.